

Muhammad, islám, džáhiljja**Literatúra:**

- Džbán žízne. Stará arabská poézie*, (czech. trans. K. Petráček & J. Štroblová), Praha, Nladá Fronta, 1966.
- Žrebci poézie*, (slov. trans. L. Drozdík & L. Feldek), Bratislava, Slovenský spisovateľ, 1986.
- Román o Antarovy*, (czech. trans. K. Petráček), Praha, Odeon, 1986.
- Korán*, (czech. trans. Ivan Hrbek), Praha, Odeon, 1972, 1991, 2000, 2003.
- IBN ISHÁK, *Život Muhammada Posla Božieho*, (slov. trans. Ján Pauliny), Bratislava, 2003.
- COOK, Michael, *Muhammad*, Praha, Odeon - Argo, 1994.
- DELCAMBROVÁ, Anne-Marie, *Muhammad slovo Alláhovo*, Bratislava, Slovart, 1996.
- PETRÁČEK, Karel, HRBEK, Ivan, *Muhammad*, Praha, Orbis, 1967.
- CORNE, Patricia, COOK, Michael, *Hagarism: The Macing of the Islamic World*, Cambridge, Cambridge U.P., 1977.
- HAWTING, G. R., *The Idea of Idolatry and the Emergence of Islam: From Polemic to History*, Cambridge – New York, Cambridge University Press, 1999.
- HOLMES KATZ, Marion, *The Birth of the Prophet Muhammad: Devotional Piety in Sunni Islam*, London – New York, Rotledge, 2007.
- HOYLAND, Robert G., *Arabia and the Arabs: From the Bronze Age to the Coming of Islam*, London – New York, Routledge, 2002.
- NOVÁKOVÁ, Nea, *Předislamští Arabové*, Praha, SPN, 1969.

Priestor: Arabský polostrov

Geograficky: *Hidžáz* (Mekka, Medína, Tá'íf), *Nadžd* (vnútorná oblasť medzi *Náfúdom* a *Rub' al-chálí*), Jemen, Hadramawt, atď., Úrodný polmesiac (severná hranica).

Politicky: *Arabia Felix*, Abesínia, Byzancia vrz. Sásánovská ríša, Lachmovci, Ghassánovci

Obyvatelia: beduíni, oázy a „mestá“

DŽÁHILJJA - Náboženské a spoločenské pomery pred-islamskej Arábie

Džáhiljja – nevedomosť /neznalosť - islámsky pojem

Kmeňová štruktúra, neexistujú zložité spoločenské štruktúry ako napr. v oblasti úrodného polmesiaca. Platí to len čiastočne o Jemene, kde aj vďaka intenzívneho záujmu veľmoci sú silné vonkajšie vplyvy:

a) polyteizmu a sú doložené i niektoré formy astrálnych kultov, zachovali sa aj ruiny chrámových stavieb. V iných oblastiach polostrova, by sa dalo hovoriť viac o

b) polydémonizme ako o polyteizme. Nás zaujíma práve táto oblasť, z dôvodu, že práve tu vznikol islám. Sú dokladované niektoré lokálne božstvá (hlavným prameňom o nich je dost často paradoxne práve Korán), pre Mekku a kmeň *Qurajš* to sú:

al-Manát (osud) (53:20)

al-Lát (al-Iláha „bohyňa“ – Slnko) (53:19)

al-°Uzzá („mocná“ – Venuša) (53:19)

} “Alláhovy dcéry” (53:19-20, tzv. satanské v.)

Iláh ([nejaký] boh) – *al-Iláh* (ten Boh) – *Alláh* (الله), asi je totožný s bohom

Hubal – “pán Ka'aby”, konali sa púte z ktorých mal *Qurajš* slušný profit.

Ďalej v Arábii:

Wadd (láska) (71:23),

Suwá' (71:23), *Sa'ad*,

Tághút – synonymom pre modlu (2:256-257; 4:51,60,75; 5:60; 16:31; 39-17),

Nasr, *Já'úq*, *Jághút* (71:23), ktorí boli uctievaný v podobe modiel, boli im prinášané aj obeť, výnimočne aj ľudské (*al-Manát*).

Pred-islámskí Araby uctievali ďalej rôzne iné modly (väčšinou každý kmeň mal vlastnú, boli to modly rôzneho typu, napr.: z medu, mlieka a z datlí, ktorú v dobe neúrody jednoducho zjedli), balvany a kamene, stromy, pramene, hviezdy.

Všeobecne rozšírené bolo uctievanie démonických bytostí:

džinnov / *džánov* (*ifrít*, *márid*, *ghúl*, *hátif*, etc.).

Niektorý vyvolencov boli s džinnmi v priamom spojení ako napr. veštcí (*árif*), básnici (*šá'ir*), ale džinnovia mohli kohokoľvek posadnúť: posadnutý (*madžnún*).

Nadprirodzené veci mali vedľa už spomínaných „na starosti“:

veštcí (*hákim*) a

strážcovia svätých (*sádir*), napr. *Ka'ba*.

Náboženstvo a náboženskosť v pred-islámskej Arábii / *džáhilije* sa podstatne líšila od islámu.

Dokonca aj v tých zvyklostiach a pojmoch, ktoré v islame pretrvali došlo k radikálnemu posunu významu.

Existuje základný protiklad medzi *džáhilí* spoločnosťou a reformou islámu.

Islám je “mestským javom” a nemal trvalý dopad v púšti.

Beduínska náboženskosť iného charakteru (napr. modlitba), a má iný postoj: v období *džáhilije* zaobecne platnú etickú normu platil namiesto náboženstva (*dín*) je to

česť / chrabrosť / “mužnosť” (*murú'a*). K zvykom *džáhilije* patrí krvná pomsta (*tha'r*),

pochovávanie novorodených dievčat (na hore Abú Duláma), pitie vína, poézia: *ajjám al-^carab*

Vedľa beduínov bola “proti-islámska” aj mekkánska aristokracia (najmä *Banú Umájja*).

Židovské kolónie v poľnohospodárskych oázach Wádí al-Qurá, arabizovní Židia a judaizovaní Araby. Pokusy o zavedenie judaizmu ako štátneho náboženstva v Jemene.

Kresťanstvo v Arábii a hlavne na severnej periférii. Hlavne monofyziti, ale aj iné menej známe skupiny (trojica: otec, syn, matka).

Mekka v predvečer islamu - *port of trade*, napätie v rámci Qurajš

MUHAMMAD

Život:

Pramene / kritika prameňov

1. *Síra a magházi* – napr. Ibn Isháq, *as-Síra an-nabawíja*, v redakcii Ibn Hišáma
2. *Korán*
3. *hadíthy*

Narodil v tzv. roku slona (okolo r. **570/571 n.l.**) sa v kmene **Qurajš**, v klane Banú Hášim, ktorý patril k chudším vetvám Qurajša, aj keď splnil dôležitú úlohu zásobovať pútnikov vodou. Otec **Abdalláh**, matka **Ámina**. Narodil sa ako pohrobok, vieme v podstate veľmi málo o jeho deťve. Bol daný do výchovy k beduínom (bežná prax) k Banú Sa'd ku kojnej **Halíma**. Sirota, po smrti matky vyrastal u deda **Abd al-Muttalib** (hlava Banú Hášim) a strýca **Abú Táliba**. Muhammad sa uplatnil ako sprievodca karavan / obchodník (cesty do Sýrie atď.), oženil sa s **Chadížou** (25-40): bohatou vdovou, ktorá ho už dlhšie zamestnávala, umožnilo to aby sa osamostatnil a rozbehol vlastný biznis.

ZLO SA OBRÁTI V DOBRO

Prorocké poslanie

Muhammad pravidelne chodil jeden mesiac (mesiac *ramadán*) v roku do **jaskyne na hore Hírá** "meditovať". V r. **610 n.l., keď mal 40** rokov zrazu tam počul hlasy, najprv sa veľmi zľakol, že mu našepkáva Satan, alebo je posadnutý (*madžnún*), a nechcel opakovať slová ktoré počul, ale anjel ktorý jeho prorocké poslanie prostred koval – **Džibrá'íl** / Gabriel, to znovu a znovu opakoval, pritlačil M. na zem a začal ho škrtiť, ten napokon povolil / poddal sa (slovo **ISLÁM** znamená totiž "**poddať sa / odovzdať sa**" do vôle Božej) a povedal prvých päť veršov **96 súry**. Recituj / prednášaj (**IQRA!**) Jeho manželka Chadídža ho uistila, že to sú slová *Alláha*, a stala sa tiež prvou, ktorá M. uveril a prijala sa na islám.
(o obsahu zvestovanie sa budeme venovať na hodine o Qur'áne)

Prvý muslimovia sa verbovali z troch hlavných okruhov:

1. mladí muži z najlepších rodín
2. mladí muži z menej dôležitých rodín
3. ľudia mimo rodový a kmeňový systém

M. o svojich videniach povedal najprv rodine a blízkym priateľom, **verejne začal vystupovať až od roku 614 n.l.**, po verejnom vystupovaní, keď v mene všemohúceho a jediného Alláha začal zničiť i modly v Ka'abe etc. sa dostal do otvoreného sporu s qurajšovskou oligarchiou, ktorá vidí ohrozené svoje ekonomické - a nie náboženské – záujmy úzko spojené kultom a hlavne púťou ku Ka'ba. M. stojí ale pod ochranou svojho klanu, ktorý vedie jeho strýc – síce ne-muslim – **Abú Tálib**.

M. je vyzvaný, aby sa chránil pred kmeňovou radou *mala'*. Hlavné obvinenie proti nemu je, že jeho učenie je v rozpore s tradíciou so "zvykmi predkov", M. sa pýtajú či je

básnikom (*šá'ir*) alebo **káhin** – veštcom: človek, ktorý máva videnia.

V arabskom prostredí by to nebolo nič nezvyčajné (*hákim, haníf*). Potom ho obvinia, že je blázon a konečne ho chcú podplatiť.

M. ale hovorí, že je

poslom Božím (*rasúl Alláh* 7:158, 46:9; *rasúl* – *risála*, posolstvo len od verejného vystupovania - 614) Alláhovým a **prorokom** (7:158, 8:64, 9:61, 9:73, 9: 113, 9:117, 66:1, 66:3, 66:9; *nabí* - *nubuwwa*) a napokon ako „pečať prorokov“ (*chátam an-nabjín* 33:40, alebo *chátam al-anbijá'*).

Ten ktorý upozorňuje (*mudhakkir* 88:21),

Ten, ktorý varuje (*nadhír* 19:97, 33:45, 74:2, 78:40, 92:14),

zvestovateľ (*bašír* 19:97, 33:45, 48:8, 84:24),

svedok (*šahíd* 35:45, 48:8),

prorokom (*nabí*) Spomína sa tiež ako **Ahmad** („veľmi chválený“; 61:6) alebo **al-Mustafá'** („vyvolený“), „**pán poslaných**“ (*sajjid al-mursalín*), „**pán ľudstva**“ (*sajjid al-anám*), alebo „**najlepší z ľudstva**“ (*chajr al-anám*).

Po jeho mene muslimovia vyslovujú formulu

sall Alláh [°]alejhu wa sallam (nech mu žehná boh a dá mu mier).

M. hlavný **protivníci** sú hlava klanu Banú Machzún, **Abú Džahl** a hlava Banú [°]Abd aš-Šams, **Abú Sufján**. Vo vlastnom klade jeho strýc [°]Abd al-[°]Uzzá (**Abú Lahab**; súra 111)

M. a hlavne jeho nasledovníkov, ktorých nechráni klanová solidarita, mekkánci tvrdo prenasledujú, vysmieľajú sa im etc. Preto hľadá M. bezpečné útočisko pre muslimov. Preto dochádza i k **prvej emigrácii** muslimov **do Abbesínie**. Je to vlastne výskumná skupiny 85 mužov, ktorá chce zistiť podmienky prípadnej emigrácie.

Tragický zlom vo vývoji islamu nastane v **r. 619 n.l.**, keď **zomrú** pre M. dvaja najdôležitejší ľudia: jeho žena **Chadídža** a strýc **Abú Tálíb**.

Do čela Banú Hášim sa dostane druhý M. strýc Abú Lahab, ktorý je sám ostro proti-muslimský a už nechránil M. **Ďalší pokus** v **at-Tá'ifu** (619-621 n.l.) sa skončí nezdarom (chcú ho kameňovať): vysmejú sa mu. Odtiaľ už priamo vedie cesta k *hidžre* do oázy Jathrib v r. 622 n.l. Pri zhoršujúcej sa situácii M. hľadal útočisko pre muslimov.

V r. 621 uzavrie tzv. **Prvú arabskú zmluvu** s predstaviteľmi Jathribu, ktorú nasleduje tzv. **Druhá arabská zmluvu**, ktorá ustanovuje M. vodcom celej oázy, kde má medzi znepriatelenými stranami nastoliť mier. Postupne posielal svojich mekkánských zástancov do Jathribu a on sám s Abú Bakrom opustil Mekku ako posledný.

Jeho odchod (**HIDŽRA**) je nepresne prekladaný ako “útek” no je to **emigrácia / odchod do exilu**. *Hidžra* sa stal začiatkom muslimského letopočtu. (**16. júl 622 n.l.**).

V Jathribu, ktorá bola premenovaná po príchode M. „Mestom Prorokovým“ – *Madínat an-nabí* odtiaľ zvrátený názov Madína / Medína, rozvinul M. svoju činnosť už naplno: vedľa Proroka a Posla Božieho sa stával aj politickým a vojenským vodcom a dovŕšil svoje pôsobenie ako sociálny reformátor a náboženský vodca. Začína sa s tým desať rokov medínskeho pôsobenia M. (622-632 n.l.), počas ktorého sa formujú základné rysy islamu.

Situácia v Medíne:

Dve arabské kmene:

Aus a Chazradž

Tri židovské kmene (judaizovaní Araby alebo arabizovaní Židia?):

Banú Qurajza, Banú Kajnuká', Banú an-Nadír

“emigranti” z Mekky (cca. 45-150 osôb)

} **ANSÁR** – „pomocníci“

- **MUHÁDŽIRÚM**

dokopy sú „druhovia“ *asháb / sahaba* – *radija 'lláhu 'anhu* – aby v ňom Alláh našiel zaľúbenie. Oni (aj židovské kmene!) tvoria islamský obec – **UMMA**. Základné parametre a pravidlá fungovania *ummy* určuje tzv.

Medínska ústava.

Napriek tejto ústave, ktorá mala zaistiť vnútorný poriadok a mier *ummy* od začiatku existovalo vnútorné napätie hlavne medzi židovskými kmeňmi a zbytkom *ummy*. Vytvorila sa skupina tzv.

pokrytcov – *munáfikún*: medínski, ktorí prestúpili na islám len na oko
káfirún - “neveriacimi” – Mekkánski, proti ktorým M. vedie neustálu vojnu
napokon sú *muslimún* – “muslimovia” alebo *mu'mún* – “pravoverný” v opozícii ku

Prvá *razzia* – “lúpežné prepadnutie” sa uskutoční už v decembri 623 n.l./1 H. u Nahly.

Politik a vojvodca

Prvým veľkým M. úspechom je **bitka u Badru** 2 r. H. / marec 624 n.l., kde porazí – pomocí légii anjelov – mekkánsku presilu.

V r. 4 H. / marec 626 n.l. nasleduje mekkánska odveta: v **bitke u Uhudu** po zrade *munáfikún* muslimovia sú porazení.

Potom marec 627 n.l. príde tzv. **zákopová vojna**, keď na radu perzského otroka Salmána al-Fárisího muslimovia vykopú zákopy okolo Medíny, aby sa tak ochránili voči obrovskej mekkánskej koalícii.

Počas zákopovej vojny **Banú Qurajza** sa postavili na stranu Mekkáncov, preto M. dal zabiť všetkých mužov a predať do otroctva ženy a deti tohto kmeňa.

S ďalšími židovskými kmeňmi sa vysporiadal M. ešte skvôr: ako prvé bolo **vyhnanie Banú Kajnuká'** z Medíny po jednom incidente, potom príde k zmene *qibly* – **vo februári r. 624 n.l.** – z Jeruzalema na Mekku. Na jeseň sa M. vyzve aj predstaviteľov **Banú an-Nadír**, aby opustili Medínu, keď to nechcú sú muslimami obklúčení a porazení, M. konflikt s mekkánskými Židmi dokončí **incident s Banú Qurajza** po zákopovej vojne.

Vo **februári r. 628 n.l.** sa vydá M. na malú púť – *umra* – do Mekky. M. príde do Mekky neozbrojene asi s tisíčkou svojich zástancov, podpíšu sa tzv.

Hubajbíjské zmluvy (podľa miesta, kde M. na kraji *harám aš-šaríf* postavil svoje stany), ktoré umožní muslimom vykonať trojdňovú púť. Ešte v tom istom roku M. dobyje bohatú oázu Chajbar.

V **marci 629 n.l.** vykoná M. dopredu dohodnutú veľkú púť – *hadždž* – do Mekky, počas ktorého sa zmierí so svojím rodom, napriek tomu, ale o rok neskvôr vedie silnú muslimskú armádu proti rodnému mestu, ktoré dobyje Mekku v januári r. **630** dohodou bez preletia krvi, čo je veľkým politickým triumfom.

“Púť na rozlúčku”, v **marci r. 632, M.** sa ochorie a **8. júna 632 zomiera.**